

පුස්තකාල ග්‍රන්ථ වර්ගීකරණය පිළිබඳ සංකල්පනාත්මක අධ්‍යයනයක්

බෝදාගම සුමන හිමි

සංකේෂ්පය

පුස්තකාල දැනුම සංවිධානය කිරීම සඳහා පුස්තකාල ග්‍රන්ථ වර්ගීකරණය ඉතා අත්‍යවශ්‍ය අංගයකි. එමගින් පුස්තකාල කාර්යයන් හා දැනුම සඳහා පාඨක ප්‍රවේශ පහසු කර ගත හැකිය.¹ වර්ගීකරණය යන්න ලතින් භාෂාවේ "කණ්ඩායම් කිරීම" යන අරුතින් (Classi) බිහි වූවකි. ඒ අනුව සමාන ලක්ෂණ සහිත ද්‍රව්‍ය හා පුද්ගලයන් එකට එකතු කිරීමත්, අසමාන ලක්ෂණ ඇති දේ වෙන් කර දැක්වීමත් වර්ග කිරීමක දී සිදු කෙරේ. පුස්තකාල ග්‍රන්ථ වර්ගීකරණයේ දී පුස්තකාල සම්පත් (මූලික/අමූලික) එහි අන්තර්ගත විෂය ස්වරූප අනුව බෙදා වෙන් කොට දැක්වයි. මෙහි දී වර්ගීකාරකයා විසින් ස්වභාවික විෂය කෘතීම භාෂාවක් බවට පත්කරමින් නොයෙක් වර්ගීකරණ ක්‍රමවේද හඳුන්වා දී ඇති අතර, එමගින් වර්ග අංක අනුපිළිවෙලින් ග්‍රන්ථ රාක්කගත කිරීමේ හැකියාව පුස්තකාලයාධිපතිවරුන්ට ලබා දී ඇත. මෙහි දී පුස්තකාල වර්ගීකරණයේ ඉතිහාසය, වර්ගීකරණ පද්ධති හා ඩිවි දශම වර්ගීකරණයේ සුවිශේෂීතාවය පිළිබඳ කරුණු ඉදිරිපත් කර ඇත.

ප්‍රමුඛ පද : පුස්තකාල වර්ගීකරණය, දැනුම සංවිධානය, ඩිවි දශම වර්ගීකරණය, වර්ගීකරණ ඉතිහාසය

හැඳින්වීම

පුස්තකාල ග්‍රන්ථ වර්ගීකරණය යනුවෙන් හඳුන්වනු ලබන්නේ සමස්ත විශ්ව දැනුම එහි විෂය ස්වරූප අනුව කොටස්වලට බෙදා වෙන් කොට දැක්වීමයි. ඒ සඳහා දැනට පිළිගත් වර්ගීකරණ ක්‍රමවේද කිහිපයක් ග්‍රන්ථ වර්ගීකරණය සඳහා හඳුන්වා දී ඇත. ඒ සෑම වර්ගීකරණ ක්‍රමවේදයක් තුළින්ම දැනුම සංවිධානයට, ග්‍රන්ථ වෙන්

කර දැක්වීමට හා පොත් රාක්ක ගත කිරීමට අවශ්‍ය මගපෙන්වීම ලබා දේ. පහත නිර්වචන ඇසුරින් පුස්තකාල ග්‍රන්ථ වර්ගීකරණයක ස්වභාවය හඳුනාගත හැකිය.

“එක හා සමාන විෂය කරුණු රැගත් කෘති එක ම ස්ථානයකත්, එක හා සමාන නොවන වෙනත් විෂය කරුණු රැගත් කෘති ඒවාට අදාළ ස්ථානවලට යොමු කරවීම පුස්තකාල වර්ගීකරණයයි.”²

“The arrangement of books on shelves or descriptions of them, in the manner which is most useful to those who read”³

“Classification of book is a knowledge classification with adjustment made necessary by the physical form of book”⁴

“The systematic arrangement by subject of books and other material on shelves in the manner, which is most useful to those, who need or who seek a definite piece of information”⁵

ඉහත නිර්වචනයන්ට අනුව පුස්තකාලයකට කියවීම සඳහා එන පාඨකයන්ට තම අවශ්‍යතා අනුව පොත් පත් සොයා ගැනීමට හැකි වන පරිදි ග්‍රන්ථ නිවැරදිව රාක්කගත කිරීම හා විෂය දැක්වීම පුස්තකාල වර්ගීකරණය වන බව පැහැදිලි කර ඇත.

ග්‍රන්ථ වර්ගීකරණයක අවශ්‍යතා (Needs of Classification)

වර්තමානයේ දී සෑම පුස්තකාලයක්ම පොදුවේ මුහුණ දෙන ගැටලු කිහිපයක් පහතින් දක්වා ඇත.⁶ පිළිගත් වර්ගීකරණ ක්‍රමයක් භාවිත කිරීමෙන් එම ගැටලු කළමනාකරණය කර ගත හැකිය.

- දැනුම විසිරයාම (Explosion of knowledge)
- විෂයන්හි සංකීර්ණත්වය (Complexity of subjects)
- ලේඛන මාධ්‍යයන්හි විවිධත්වය (Different forms of writing material)
- භාෂා විවිධත්වය (Variety of languages)

පුස්තකාල වර්ගීකරණයේ අරමුණු (Purpose of Library Classification)

පුස්තකාල වර්ගීකරණ ක්‍රමයක් භාවිත කිරීමේ දී පුස්තකාලයක් විසින් අපේක්ෂා කරනු ලබන අරමුණු කිහිපයක් ක්‍රිෂන් කුමාර් “Theory of Classification” නමැති කෘතියේ දී පෙන්වා දී ඇත⁷. මේ අනුව සෑම පුස්තකාලයක්ම,

විශ්වීය දැනුම ප්‍රයෝජනවත් අනුපිළිවෙළකට කළමනාකරණය කිරීමට හා ප්‍රදර්ශනය කිරීමට

- බැහැරට ගන්නා ලද පොත් තිබූ තැන ම නැවත රාක්කගත කිරීමට
- සම්පූර්ණ හා අසම්පූර්ණ එකතුව දැක්වීමට
- සහායක අනුපිළිවෙල ආරක්‍ෂා කරගැනීමට
- තොග සමීක්‍ෂණ කටයුතු (සංගණනය) පහසු කිරීමට
- ග්‍රන්ථනාමාවලි සම්පාදනයට
- පොත් ගබඩා කාමර කාර්යයන් සඳහා
- විෂයාත්මක තොරතුරු සම්පාදනය සඳහා
- විමර්ශන සේවාවන් සඳහා
- පාඨක හා කාර්ය මණ්ඩලයේ කාලය ඉතිරි කර ගැනීම සඳහා
- අන්තර් පුස්තකාල සහයෝගීතාව සඳහා
- සුවි සම්පාදනය සඳහා පිළිගත් වර්ගීකරණ ක්‍රමයක් භාවිත කරනු ලබයි.

මීට අමතරව එස්. ආර් රංගනාදන් විසින් වර්ගීකරණ ක්‍රමයක තිබිය යුතු ගුණ ලක්‍ෂණ කිහිපයක් Elements of Library Classification නම් කෘතියේ දී සාකච්ඡා කර ඇත⁸. ඒ අනුව,

01. පාඨකයාගේ ඉල්ලීම මත පුස්තකාලයේ ඇති ඕනෑම පොතකට, එම පොතට අයත් ස්ථානයේ අවකාශය පවත්වා ගැනීම.

02. පාඨකයෙක් විසින් පුස්තකාලයට පොත් නැවැත භාරදීමේ දී පොත බැහැරට ගන්නා ලද රාක්කයේ නියමිත තට්ටුවේ නිවැරදි තැන ස්ථානගත කිරීම.

03. පුස්තකාලයට නව ප්‍රකාශන අත්පත් කර ගැනීමේ දී එම පොත් අයත් විෂයට අදාළව රාක්කගත කිරීම.

04. නව විෂයකට අයත් ඕනෑම පොතක් පළමුවරට පුස්තකාලයකට අත්පත් කරගැනීමේ දී ඥාති විෂයන්ට අනුරූපීව රාක්කගත කිරීම.

මෙහි දී පුස්තකාල වර්ගීකරණ ක්‍රමවේදයක් භාවිත කිරීම මගින් පොතකට නිශ්චිත ස්ථානයක් ලබාදීම, පොත් අත්පත් කරගැනීමේ දී ප්‍රසාරණය කරගත හැකි වීම, ඥාති විෂයන් එකට එකතු කිරීමේ හැකියාව යන ගුණ ලක්ෂණ පුස්තකාලකට ලබා ගැනීමට හැකියාව තිබිය යුතු බව රංගනාදන් අවධාරණ කර ඇත.

මුඛ්‍ය මූලධර්ම වර්ගීකරණය හා පරිගණක වර්ගීකරණය (Faceted Classification and Enumerative Classification)

වර්ගීකරණ පද්ධතියක වර්ග අංක ගොඩනැංවීමේ දී භාවිත ක්‍රමෝපායන්ට අනුගතව වර්ගීකරණ පද්ධතියක් මුඛ්‍ය හෝ පරිගණක විය හැකිය.

මුඛ්‍ය මූලධර්ම වර්ගීකරණය (Faceted Classification Scheme)

වර්ගීකරණ නිර්මාතෘන් විසින් වර්ග අංක ගොඩනැංවීම පිළිබඳ උපදෙස් හා ක්‍රමවේදයන් ඉදිරිපත් කර ඇති අතර වර්ගීකාරකයා විසින් එම උපදෙස් හා ක්‍රමවේදයන් භාවිත කරමින් විෂය විශ්ලේෂණය හා සංශ්ලේෂණය කර වර්ග අංක නිර්මාණය කරනු ලබයි. මුඛ්‍ය මූලධර්ම වර්ගීකරණය මගින් විවිධ විෂය මුඛ්‍ය සහිත කෘතියක එම විෂය මුඛ්‍ය නියෝජනය වන පරිදි වර්ග අංක දැක්වීම, සංකීර්ණ හෝ දීර්ඝ ග්‍රන්ථනාමයක් සහිත කෘතියක විෂය මුඛ්‍ය වෙන් (විශ්ලේෂණය) කර ඒ ඒ විෂය මුඛ්‍ය සඳහා වර්ග අංක එකතු (සංශ්ලේෂණය) කිරීම සිදු කෙරේ. එසේ ආර් රංගනාදන් විසින් ඉදිරිපත් කරන ලද දෙකින් වර්ගීකරණයේ

දී (Colon Classification) විෂයමුඛ විශ්ලේෂණය පිළිබඳ කරුණු ඉදිරිපත් කර තිබේ. දෙතින් වර්ගීකරණයේ දී ඕනෑම විෂය ස්වරූපයක් හෝ විෂය මුඛයක් පෞරුෂය (Personality), ද්‍රව්‍යය (Matter), ශක්තිය (Energy), අවකාශය (Space), සහ කාලය (Time) යන පංචමූල ප්‍රවර්ග (PMEST) යටතේ වෙන් කොට දක්වා එම වෙන් කොට දක්වන ලද විෂයමුඛ සම්බන්ධිත කර දැක්වීමට සංකේත ඉදිරිපත් කර ඇත. මේ අනුව දෙතින් වර්ගීකරණය මුධාශ්‍රිත වර්ගීකරණයක් වේ. තව ද විශ්ව දශම වර්ගීකරණයේ ද මුධාශ්‍රිත ලක්ෂණ යම්තාක් දුරකට අන්තර්ගතය. මුධාශ්‍රිත වර්ගීකරණයක් මගින්,

- විෂය ඥාතීත්වය නිරූපණය කිරීමට හැකිවීම
- නව විෂයයන් සඳහා වර්ගආංක පහසුවෙන් ලබාදීම
- ස්මෘති සහායක ගුණයෙන් යුක්ත වීම
- වර්ගීකාරකයාට ස්වාධීනව කටයුතු කිරීමේ හැකියාව
- විෂයමුඛ විශ්ලේෂණය හා සංශ්ලේෂණ කිරීමට හැකිවීම
- ප්‍රසාරණීයතාව

ආදී වාසි සහගත තත්ත්වයන් මුධාශ්‍රිත වර්ගීකරණ ක්‍රමයක් භාවිත කිරීම මගින් වර්ගීකාරකයාට ග්‍රන්ථ වර්ගීකරණයේ දී ලබා ගත හැකි වීම මෙහි ඇති විශේෂතාවය ලෙස හැඳින්විය හැකිය.

පරිගුණිත වර්ගීකරණය (Enumerative Classification Scheme)

මෙහි දී වර්ගීකරණ නිර්මාතෘ විසින් විෂයයන් සඳහා වර්ග ආංක සකස් කොට ඉදිරිපත් කර ඇති අතර, වර්ගීකාරකයා විසින් විෂයයන්ට අදාළ වර්ග ආංක සෙවීම සිදුකරයි. කොංග්‍රස් පුස්තකාල වර්ගීකරණය සහ ඩිවි දශම වර්ගීකරණය පරිගුණිත වර්ගීකරණ සඳහා නිදසුන්ය. මුල්කාලීනව ඩිවි දශම වර්ගීකරණය පරිගුණිත වර්ගීකරණයක් වුවත්, පසුකාලීන සංස්කරණවල දී මුධාශ්‍රිත ලක්ෂණ ද ඊට අන්තර්ගත කරන්නට සංස්කාරකවරුන් ක්‍රියා කර ඇත. පරිගුණිත වර්ගීකරණයක වර්ග ආංකයන්හි දුරානුක්‍රමිකත්ව හා නිශ්චිත ස්වභාවය වර්ගීකාරකයාට තම කාර්ය පහසු කරයි. නමුත් පරිගුණිත වර්ගීකරණයක,

- අනු සුවිස විශාලවීම
- නව විෂයයන් සඳහා වර්ගආක ලබාදීම අපහසුවීම
- වර්ගීකාරකයාගේ ස්වාධීනත්වය අඩුවීම වැනි දුර්වලතා දක්නට ලැබේ.

දැනුම වර්ගීකරණය හා ග්‍රන්ථ වර්ගීකරණය (Knowledge Classification and Book Classification)

මිනිසා විසින් තම දැනුම ලේඛනගත කිරීමට පටන් ගත් තැන සිට ප්‍රමාණය හා ගුණය සැලකිල්ලට ගනිමින් ලේඛන මාධ්‍යය වර්ග කර ඇත. ඉන් අනතුරුව විෂය අනුව ග්‍රන්ථ වර්ග කිරීමට වර්ගීකරණ පද්ධති බිහි කරන්නට විය. වර්ගීකරණයට බඳුන් වන ආකාරය අනුව එහි ප්‍රභේද දෙකකි.

දැනුම වර්ගීකරණය (Knowledge Classification)

මානව පරිකල්පනයෙන් බිහි කරන ලද දැනුමේ අන්තර්ගතය එහි ස්වභාවය අනුව බෙදා වෙන්කර දැක්වීම දැනුම වර්ගීකරණයයි. වෛදික යුගයේ දී බමුණන් විසින් ඉදිරිපත් කරන ලද වේද සාහිත්‍යය තුළ දැනුම වර්ගීකරණ ලක්ෂණ අන්තර්ගත වන බව රංගනාදන් හා ක්‍රිෂන් කුමාර් විසින් ස්වකෘතිවලදී පෙන්වා දී ඇත.

- 01. ධර්ම - නීතිය, දේවධර්ම, ආචාරවිද්‍යාව හා සමාජවිද්‍යාව
- 02. අර්ථ - ඉතිහාසය, දේශපාලන විද්‍යාව, අර්ථ ශාස්ත්‍රය, ව්‍යවහාරික විද්‍යාවන්
- 03. කාම - සාහිත්‍යය, කාලාව, ශුද්ධ විද්‍යාවන්
- 04. මෝක්ෂ - දර්ශනය, ආගම, ගුණවිද්‍යා, ආධ්‍යාත්මික විද්‍යාවන්

මේ අනුව වේදග්‍රන්ථ ප්‍රධාන දැනුම මාර්ග හතරක් පදනම් කරගෙන සෙසු විෂයයන් වර්ග ඇතිබව ඔවුන්ගේ අදහසයි. මීට අමතරව ත්‍රිපිටකය තුළ ද බුදුන් වහන්සේ විසින් දේශනා කරන ලද ධර්මය,

- පිටක (සූත්‍ර, විනය හා අභිධර්ම)
- නිකාය (දීඝ, මජ්ඣිම, සංයුක්ත, අංගුත්තර, බුද්ධක)
- නිපාත (අංගුත්තර නිකායේ එකනිපාත, ද්විකනිපාත, තික නිපාත...)
- පණ්ණාසක (මජ්ඣිම නිකායේ මූල, මජ්ඣිම හා උපරි පණ්ණාසක...)
- වග්ග (චූළවග්ග, මහාවග්ග, යමක වග්ග...)

ආදි විවිධ බෙදීම් දැක ගත හැකිය. ත්‍රිපිටකයේ එන ධර්ම වර්ගීකරණය ද ඥාන වර්ගීකරණයක් ලෙස පිළිගැනේ.¹⁰ මීට අමතරව අසුරඛනිපාලේ රජුගේ පුස්තකාලයේ මැටිපුවරු, ප්ලේටෝ, ඇරිස්ටෝටල් ආදි චින්තකයන්ගේ වර්ග කිරීම්, ඇලෙක්සැන්ඩ්‍රියානු පුස්තකාල වර්ගීකරණය, ෆ්‍රැන්සිස් බේකන්ගේ නව ඥාන වර්ගීකරණය දැනුම/ඥාන වර්ගීකරණය සඳහා නිදසුන්ය.

ග්‍රන්ථ වර්ගීකරණය (Book Classification)

විශ්ව ඥානය පොදු වර්ග ඇසුරින් විස්තර කිරීම ග්‍රන්ථ වර්ගීකරණය ලෙස සරලව විස්තර කළ හැකිය. චීනයේ ක්‍රි. පූ. 206 - ක්‍රි. පූ 220 රාජ්‍ය පාලනය කළ හැමි රජ දවස රාජකීය ලේඛන තැන්පත් රාජකීය පුස්තකාලවල සම්පත් ප්‍රධාන වර්ග පංති 07 ක් ඔස්සේ වර්ග කර ඇති අතර ඒ සඳහා ලියූ ෂෑං (Liu Hsong) හා ඔහුගේ පුත් ලියූ ෂීං (Liu Hsin) පුරෝගාමීව කටයුතු කර ඇත. මීට අමතරව කොන්රඩ් ගෙස්නර් (konard Gesner) විසින් 1545 දී ඉදිරිපත් කරන ලද “බිබ්ලියෝතිකා යුනිවර්සාලිස්” (Bibliothika Universalis) නම් වර්ගීකරණ ක්‍රමය ප්‍රථම විද්‍යාත්මක පුස්තකාල වර්ගීකරණය බව එඩ්වර්ඩ්ස්ගේ මතයයි.¹¹ මෙහි දී වර්ගීකරණ ක්‍රම යටතේ ග්‍රන්ථ වර්ගීකරණය පිළිබඳ කරුණු ඉදිරිපත් කෙරේ.

වර්ගීකරණ ක්‍රම (Methods of Classification)

පුස්තකාලයක ග්‍රන්ථ වර්ගීකරණය සඳහා විවිධ පුද්ගලයන් විසින් නොයෙක් වර්ගීකරණ ක්‍රම හඳුන්වා දී ඇත. ඒ අතුරින් පිළිගත්

වර්ගීකරණ පද්ධති කිහිපයක් පහතින් දක්වා ඇත.

- ඩිවි දශම වර්ගීකරණය, 1876 (Dewey Decimal Classification Scheme)
- කටර්ගේ පුළුල් ක්‍රමය, 1879 (Cutter Expensive Classification)
- කොන්ග්‍රස් පුස්තකාල වර්ගීකරණය, 1901 (Library of Congress Scheme)
- විශ්ව දශම වර්ගීකරණය, 1905 (Universal Decimal Classification Scheme)
- බ්‍රවුන්ගේ විෂය වර්ගීකරණය, 1906 (Brown’s Subject Classification Scheme)
- දෙකින් වර්ගීකරණය, 1933 (Colon Classification Scheme)
- බිලිස්ගේ ප්‍රස්තුත විඥාපන වර්ගීකරණය (Bibliographic Classification Scheme)

වර්ගීකරණ ක්‍රමයක තිබිය යුතු සංරචක
(Components of Classification System)

මින්දාම වර්ගීකරණ පද්ධතියක තිබිය යුතු සංරචක කිහිපයක් ඇත. එම සංරචක (කොටස්) මනාව උපයෝගී කරගැනීමෙන් සාර්ථක වර්ගීකරණ පද්ධතියක් නිර්මාණය කර ගත හැකිය. වර්ගීකරණය පද්ධතියක් (System) ලෙස ගොඩනැගෙනුයේ මෙම මූලිකාංගවලින් යුක්ත වූවෙන් පමණි.¹² වර්ගීකරණයක තිබිය යුතු වැදගත් සංරචක ලෙස,

01. වර්ගීකරණයේ සැකැස්ම (හැඳින්වීම/උපදෙස්)
02. උපබෙදුම්(වගු/වක්‍ර)

- 03. වර්ගපන්ති
- 04. අංකනය
- 05. අනුක්‍රමණිකාව

යන කොටස් පහ (05) පිළිබඳ පහතින් විස්තර කර ඇත.

වර්ගීකරණ පද්ධතියක සැකැස්ම (Structure of Classification)

වර්ගීකරණය යනු පද්ධතියකි. එම නිසා පිළිගත් ක්‍රමවේදයන් භාවිත කරමින් වර්ගීකරණ ක්‍රමයක් සකස් කළ යුතු අතර වර්ගීකාරකයාට වර්ග අංක ගොඩනැගීමේ දී අපහසු නොවන පරිදි වර්ගීකරණ ක්‍රමය හඳුන්වා වර්ග අංක ගොඩනැංවීම පිළිබඳ උපදෙස් සඳහන් කොට දැක්වීම පිළිගත් වර්ගීකරණ සංරචකයකි. මෙහි දී භාවිත උපක්‍රම, ශිල්පක්‍රම, මූලධර්ම, න්‍යායන්, ක්‍රමවේද, සිද්ධාන්ත, නීති රීති, චක්‍ර හා උපලේඛනය භාවිතයෙන් වර්ග අංක තැනීම පිළිබඳ සනිදර්ශනව පැහැදිලි කළ යුතුය.¹³ ඩිවි දශම වර්ගීකරණයේ 21 වන සංස්කරණයේ පළමු පරිච්ඡේදයේ දී පිටු 371 පුරා මෙල්වින් ඩිවි විසින් තම වර්ගීකරණ ක්‍රමය පිළිබඳ හඳුන්වා දී ඇත.

02. උපබෙදුම් (From Divission)

පුස්තකාල වර්ගීකරණ ක්‍රමවේදයක තිබිය යුතු වැදගත් සංරචකයක් ලෙස උපබෙදුම් හැඳින්විය හැකිය. ශබ්දකෝෂ, විශ්වකෝෂ, වාරසඟරා, අත්පොත්, භූගෝලීය කලාප, නාට්‍ය, කාව්‍ය, පුද්ගල කණ්ඩායම්, විවිධ ජාතීන් විශේෂිත විෂයයන් ලෙස වර්ග කළ නොහැකි අතර පොදු විෂයන්හි විෂය ස්වරූප ලෙස පමණක් දැක්විය හැකිය. උදාහරණයක් ලෙස ශබ්දකෝෂ ඉංග්‍රීසි, සිංහල, ජපන්, ප්‍රංශ, දෙමළ ආදී නොයෙක් භාෂාවන්හි ද, රසායනිකවිද්‍යා, බෞද්ධ දර්ශනය, ගණිතය, පුස්තකාල විද්‍යාව වැනි විෂය ක්‍ෂේත්‍රවල ද පොදුවේ භාවිත කළ හැකි විෂය ස්වරූපයකි. එම නිසා වර්ගීකරණ පද්ධතියක එම පොදු විෂය ස්වරූප දැක්වීම සඳහා උපබෙදුම් භාවිත කරයි. ඩිවි දශම වර්ගීකරණයේ දී උපබෙදුම් සඳහා චක්‍ර (Table) යන නාමය භාවිත කෙරේ.¹⁴

03. වර්ගපන්ති (Classes)

මිනිසා විසින් නිපදවන ලද දැනුම, මිනිසාගේ ප්‍රයෝජනය සඳහා එක්රැස් කර ලබාදීම පුස්තකාලයක් සතු ප්‍රමුඛ වගකීමකි. ඒ සඳහා දැනුම වර්ග කළ යුතුය. ගොනු කර දැක්විය යුතුය. වර්ගීකරණ පද්ධතියකින් සිදු කරනු ලබන්නේ විශ්ව දැනුම විෂයානුබද්ධව වර්ග කොට ඉදිරිපත් කිරීමයි. ඩිවි දශම හා විශ්ව දශම වර්ගීකරණයන්හි දී ප්‍රධාන වර්ග පන්ති දහයක් ඔස්සේ විශ්ව ඥානය බෙදා වෙන් කොට දක්වයි. මේ අනුව වර්ග පන්ති මගින් විසිරී පැතිරී වෙන්ව ඇති විෂයන් සමාන හා අසමානතා අනුව එක්කිරීමත්, වෙන්කොට දක්වීමත් සිදු කෙරේ.

04. අංකනය (Notation)

වර්ගීකරණ ගති ලක්ෂණ අතුරින් සෑම වර්ගීකරණ ක්‍රමයක ම පදනම වන්නේ එහි භාවිත අංකනයයි. වර්ගීකරණයේ දී අංකනය මගින් විෂය නාම කෘත්‍රීම හා සංකේතමය භාෂාවක් බවට පත් කෙරේ. සෑම පුස්තකාල වර්ගීකරණයකම භාවිත අංකනය මගින් සෑම විෂයකටම අංකයක් හෝ සංකේතයක් ලබාදීම, සෑම විෂයකටම නිශ්චිත ස්ථානයක් ලබාදීම, සාමාන්‍ය කෘති එක ළඟට ගැනීම, විෂය සංයෝග නිරූපණය කිරීම හා අලුත් විෂයන්ට අවස්ථාවක් ලබාදීම වැනි කාර්යයන් සිදු කරනු ලබයි. අංකනය මනාව උපයෝගීකර ගැනීමෙන් සාර්ථක වර්ගීකරණ පද්ධතියක් නිර්මාණය කර ගත හැකිය.

“අංකනය පද්ධතියක සාමාජිකයෙක් ඇති කරන අංකයකි. අංකන පද්ධතියක් යනු වර්ගීකරණ ක්‍රමයක වර්ග නියෝජනය කරනු ලබන ක්‍රමික අංක වේ”¹⁵

“A number forming a member of a notational system... The notational system is a system of ordinal numbers used to represent the classes in scheme for classification”¹⁶

“අංකනය යනු පදවල (terms) නාම වෙනුවත් පෙනී සිටින සලකුණු හෝ සංකේත සමූහයකි.” “A series of signs or symbols standing for the names of terms”¹⁷

“පද්ධතියක් හෝ වර්ගීකරණ පිළිවෙළ අනුව අන්‍යෝන්‍ය සම්බන්ධීකරණ පද්ධතියකි. නැතහොත් ද්‍රව්‍යය පද්ධතියක හෝ මාලාවක සාමාජිකයන් හෝ පද දක්වන අනුපිළිවෙළක සංකේත හෝ සලකුණු සංකේතයකි.”¹⁸

ශුද්ධ අංකනය (Pure Notation)

ශුද්ධ යන පදයෙන් මිශ්‍ර නොවූ බව අර්ථවත් කෙරේ. “Only one species of symbols are used in pure notation, either numerals such as 1 to 9 or from letters A to Z” එනම් ශුද්ධ අංකනය (Pure Notation) යනු ඉලක්කම් (1-9), අක්ෂර (A- Z)” විරාම ලක්ෂණ හා ගණිතමය සලකුණුවලින් එක් වර්ගයක් පමණක් භාවිතකර ස්වභාවික විෂය කෘත්‍රීම විෂයක් බවට පත් කිරීමේ ක්‍රමවේදයයි.¹⁹

උදාහරණ : ඩිවි දශම වර්ගීකරණය (අරාබි ඉලක්කම්)

මිශ්‍ර අංකනය (Mixed Notation)

ඉලක්කම්, අක්ෂර, විරාම ලක්ෂණ හා ගණිතමය සලකුණු යන ක්‍රමයන්ගෙන් 02 ක් හෝ ඊට වැඩි සංඛ්‍යාවක් භාවිත කරමින් වර්ගීකරණ ක්‍රමය සකස් කරයි නම් එය මිශ්‍ර අංකනය වේ.

උදාහරණ :

දෙතින් වර්ගීකරණය (අරාබි ඉලක්කම්, ඉංග්‍රීසි අක්ෂර, ග්‍රීක අක්ෂර, ගණිතමය සලකුණු)

විශ්ව දශම වර්ගීකරණය (අරාබි ඉලක්කම්, ඉංග්‍රීසි අංකය, විරාම ලක්ෂණ, ගණිතමය සලකුණු)

අංකනයක තිබිය යුතු ගුණාංග

වර්ගීකරණයක පැවැත්ම තීරණය වනු ලබන්නේ භාවිත අංකනයෙනි. මෙහි දී වඩාත් සාර්ථක අංකන ක්‍රමයක් භාවිත කිරීම මගින් සාර්ථක වර්ගීකරණ ක්‍රමයක් නිර්මාණය කර ගත හැකිය. වර්ගීකරණයට උචිත පරිදි අවස්ථාවෝචිතව සරල අංකනයන්, මිශ්‍ර

අංකනයන් මනාව කළමනාකරණය කර ගත යුතු බව මින් අදහස් කෙරේ. පොදුවේ අංකනයක් තුළ තිබිය යුතු මූලික ලක්ෂණ 07 කි.

- 01. සරල විය යුතුය (Simplicity)
- 02. කෙටි විය යුතුය (Brevity)
- 03. නම්‍යශීලී විය යුතුය (Elasticity)
- 04. ස්මෘති සහායක විය යුතුය (Mnemonic value)
- 05. විශිෂ්ඨ විය යුතුය (Uniqueness)
- 06. ප්‍රකාශ විය යුතුය (Expressiveness)
- 07. ධුරානුකූල විය යුතුය (Hierarchical ability)

05. අනුක්‍රමණිකා (Index)

වර්ගීකරණ පද්ධතියක අවසාන අංගය වන අනුක්‍රමණිකාව මගින් විෂයයන් හා විෂය ස්වරූප අකාරාදීව පෙළගස්වා විෂයට අදාළ වර්ග අංකය ඉදිරියෙන් දක්වනු ලබයි. මෙහි දී අනුක්‍රමණිකාව දෙයාකාරයකින් හඳුනා ගත හැකිය.

01. සාපේක්ෂ අනුක්‍රමණිකාව (Relative Index)

ප්‍රධාන මාතෘකාවන් අකාරාදීව ලැයිස්තු ගත කර ශ්‍රේණි විෂයන් එහි අනුකොටස් ලෙස පෙළගස්වා ඇත. (උදා: ඩිවි දශම වර්ගීකරණය)

02. විශේෂිත අනුක්‍රමණිකාව (A Specific Index)

විශේෂිත අනුක්‍රමණිකාවේ දී ප්‍රධාන විෂයන් යටතේ ශ්‍රේණි විෂයන් දැක්වීම සිදු නොකරයි. මෙහි දී නිශ්චිත මාතෘකා ලැයිස්තු අකාරාදීව සකස් කිරීම පමණක් සිදු කෙරේ. (උදා: බ්‍රවුන්ගේ විෂය වර්ගීකරණය)

වර්තමානයේ දී ලොව පුරා භාවිත ජනප්‍රිය පුස්තකාල වර්ගීකරණ පද්ධතියක් ලෙස ඩිවි දශම වර්ගීකරණය හැඳින්විය හැකිය. මෙහි දී ඩිවි දශම වර්ගීකරණය පදනම් කර ගනිමින් වර්ගීකරණ සංරචක, වර්ගීකරණ ගුණ ලක්ෂණ පිළිබඳ සාකච්ඡා කරනු ලබයි.

ඩිවි දශම වර්ගීකරණය (Dewey Decimal Classification)

ඇමරිකන් ජාතික මෙල්වින් කොසුන් ඩිවි විසින් 1876 වර්ෂයේ දී “A classification and subject index for cataloguing and arranging the books and pamphlets of a library” නම් වර්ගීකරණ පද්ධතියක් හඳුන්වා දෙන ලදී. එම වර්ගීකරණ පද්ධතිය පිටු 42 කින් ද, ඉලක්කම් 3න් යුත් ශීර්ෂ 889 කින් ද සමන්විත විය. එසේම හැඳින්වීමක් හා අනුක්‍රමණීකාවක් සහිතව අරාබි ඉලක්කම් සහ දශම තිහ භාවිත කොට ධුරානුක්‍රමික ප්‍රසාරණීය ගුණයන්ගෙන් යුක්තව සකස් කරන ලද මෙම වර්ගීකරණය මුධාශ්‍රිත වර්ගීකරණ පද්ධතියක් වේ. මෙහි දී මෙල්වින් කොසුන් ඩිවි විසින් ලේඛනගත සමස්ත මානව දැනුම තර්කානුකූල පිළිවෙලකට පෙළ ගස්වා සකස් කරන ලද ඩිවි දශම වර්ගීකරණය අදවන විට ලොව ජනප්‍රියතම වර්ගීකරණය ක්‍රමය බවට පත්ව තිබේ. දැනට ලොවපුරා රටවල් 135 ක ප්‍රස්තකාල 200000 කට අධිකව භාවිත කරන මෙම වර්ගීකරණය ඉංග්‍රීසි, අරාබි, චීන, ජර්මන් ආදී භාෂා 30 කට වඩා පරිවර්තනය කොට ඇත. එමෙන්ම වසර 141 අධික ඉතිහාසයකට හිමිකම් කියන ඩිවි දශම වර්ගීකරණයෙහි සංස්කරණ 23 ක් තිබීමෙන් කාලයට අනුරූපිව සංවර්ධනය වූ වර්ගීකරණ ක්‍රමයක් ලෙස හැඳින්විය හැකිය. මෙහි දී 21 වන සංස්කරණයට අනුව ඩිවි දශම වර්ගීකරණයේ සැකැස්ම කොටස් හතරකින් (04) යුක්ත වේ.

1. පළමු වෙළුම - හැඳින්වීම හා සහාය වක්‍ර
2. දෙවන වෙළුම - උපලේඛනය 1 කොටස (වර්ග අංක 000 සිට 599 දක්වා)
3. තෙවන වෙළුම - උපලේඛනය 2 කොටස (වර්ග අංක 600 සිට 999 දක්වා)
4. සිව්වන වෙළුම - අනුක්‍රමණීකාව හා අත්පොත

1. පළමු වෙළුම (හැඳින්වීම හා සහාය වක්‍ර) / (Introduction and Tables)

පළමු වෙළුම තුළ 21 සංස්කරණයේ විශේෂ ලක්ෂණ, නව සංශෝධන, පාරිභාෂික පදමාලාව හා ඩිවි දශම වර්ගීකරණය භාවිත කිරීමට උපදෙස් ඇතුළු මූලිකාංග අන්තර්ගත වේ. ඉන් අනතුරුව සහායක වක්‍ර පිළිබඳ විස්තර කෙරේ. සෑම වර්ගීකරණ පද්ධතියක පොදු විෂය ස්වරූප දක්වනු ලබන්නේ වක්‍ර (Tables) මගිනි. ඩිවි දශම වර්ගීකරණයේ (DDC) 21 වන සංස්කරණයේ දී වක්‍ර 07 ක් භාවිත කර ඇති අතර 22 වන සංස්කරණයේ දී එය 06 දක්වා අඩු කර ඇත. මෙහි දී 21 වන සංස්කරණයේ සඳහන් වක්‍ර හත (07) පහතින් දැක්වේ.

- 01. ප්‍රමිත උප බෙදුම (Standard subdivision)
- 02. භූගෝලීය කලාප, ඓතිහාසික කාල වකවානු සහ පුද්ගලයන් පිළිබඳ උපබෙදුම (Geographic area, Historical periods, Persons)
- 03. සාහිත්‍යය වක්‍රය (Subdivisions for the Arts)
- 04. ඒක භාෂාමය හා භාෂා පවුල්හි උපබෙදුම (Subdivisions of Individual Languages and Language Families)
- 05. වාර්ගික, ජාතික හා ජාතිකත්වය කණ්ඩායම් පිළිබඳ උපබෙදුම (Racial, Ethnic, National Groups)
- 06. භාෂා උපබෙදුම (Languages)
- 07. පුද්ගල කණ්ඩායම් පිළිබඳ උපබෙදුම (Groups of Persons)

2/3. දෙවන හා තෙවන වෙළුම (උපලේඛනය - වර්ග අංක 000 සිට 999 දක්වා)/ (Classes)

මෙල්වින් ඩිවි විසින් සමස්ත විශ්ව දැනුම ප්‍රධාන වර්ග පන්ති දහයක (10) ට බෙදා දක්වා ඇත. එම වර්ග පන්ති දහය උපලේඛනයේ පළමු සාරාංශය ලෙස හැඳින්වේ.

❖ වර්ග පන්ති (උපලේඛනයේ පළමු සාරාංශය)

- 000 - පොදු කෘති (General Works)
- 100 - දර්ශනය හා මනෝ විද්‍යාව (Philosophy & psycholog)
- 200 - ආගම (Religion)
- 300 සමාජීය විද්‍යාවන් (Social sciences)
- 400 - භාෂා (Language)
- 500 - ස්වභාවික විද්‍යාවන් හා ගණිතය (Science)
- 600 - තාක්ෂණය (Technology)
- 700 - කලා (Arts)
- 800-සාහිත්‍යය (Literature)
- 900 - ඉතිහාසය හා භූගෝල විද්‍යාව (History & geography)

❖ උපලේඛනයේ දෙවන සාරාංශයෙන් පළමු සාරාංශයේ දක්වා ඇති සෑම ප්‍රධාන වර්ග පන්තියක්ම නැවත කොටස් දහය බැගින් කොටස් සියයකට බෙදා දක්වයි. තුන්වන සාරාංශයේ දී එම කොටස් සියය නැවතත් එක් කොටසකට දහය බැගින් විෂය ප්‍රසාරණය කර ඇත.

උදාහරණ :- දෙවන සාරාංශය

- 300 සමාජ ශාස්ත්‍ර
- 310 සංඛ්‍යා ලේඛන
- 320 දේශපාලන විද්‍යාව
- 330 ආර්ථික විද්‍යාව

340 නීතිය

350 රාජ්‍ය පරිපාලනය හා යුධ කටයුතු

360 සමාජ ප්‍රශ්න, සමාජ සේවා සහ සංවිධාන

370 අධ්‍යාපනය

380 වාණිජ වාණිජ, සන්නිවේදනය හා ප්‍රවාහන සේවා

390 සිරිත් විරිත්, ජනශ්‍රැති

තෙවන සාරාංශය

370 අධ්‍යාපනය

371 පාසල් සහ එහි ක්‍රියාකාරකම්, විශේෂ අධ්‍යාපනය

372 ප්‍රාථමික අධ්‍යාපනය

373 ද්විතියික අධ්‍යාපනය

374 වැඩිහිටි අධ්‍යාපනය

375 විෂයමාලා

376

377

378 උසස් අධ්‍යාපනය

379 අධ්‍යාපනය පිළිබඳ රාජ්‍ය ප්‍රතිපත්ති

ඩිවි දශම වර්ගීකරණයේ දී අනාගත විෂයයන් සඳහා හිඬුස් යුක්තිය මනාව භාවිත කර ඇත. හිඬුස් යුක්තිය යන්නෙන් අදහස් කරනු ලබන්නේ මතු ප්‍රයෝජනය සඳහා වර්ග අංක හිස්ව තැබීමයි. ඉහත දක්වා ඇති තෙවන සාරාංශයේ 370 අධ්‍යාපනය විෂය කාණ්ඩය යටතේ 376, 377 අංක දෙක හිස්ව තබා ඇත.

4. සිව්වන වෙළුම (අනුක්‍රමණිකාව හා අත්පොත) / (Index and Handbook)

මෙහි සිව්වන වෙළුමෙන් සාපේක්ෂ අනුක්‍රමණිකා භාවිතයෙන් විෂය හා විෂය ස්වරූප අකාරාදිව වර්ග අංක සහිතව ඉදිරිපත් කර ඇත. සාපේක්ෂ අනුක්‍රමණිකාවේ දී විෂයකට නිරපේක්ෂ අංකයක් ලබා නොදෙමින්, විෂය ස්වරූපවලට සාපේක්ෂව දැක්වීම සිදු කෙරේ.

සාරාංශය

පුස්තකාල වර්ගීකරණය ඥාන වර්ගීකරණය හා ග්‍රන්ථ වර්ගීකරණය යනුවෙන් කොටස් දෙකකි. පුරාතන වේදශාස්ත්‍රය, යුප්‍රටීස් - ටයිග්‍රීස් ශිෂ්ටාචාරය යුගයට අයත් අසුර ඛනිපාල් රජුගේ පුස්තකාලය ඥාන වර්ගීකරණය සඳහා නිදසුන් වේ. එමඟින් ඥාන පදාර්ථ මත පුස්තකාල වර්ගීකරණ ක්‍රම සකස්ව තිබූ බව පැහැදිලිය. ඉනික්බිතිව ග්‍රන්ථ වර්ගීකරණ ක්‍රම පුස්තකාල සඳහා භාවිතයට ගෙන ඇති බව පෙනේ. එඩ්වඩ් එඩ්වර්ස්ගේ අදහස වන්නේ “බිබ්ලියෝතිකා යුනිවසාලිස්” නමැති වර්ගීකරණ ක්‍රමය ග්‍රන්ථ වර්ගීකරණයේ මූලාරම්භය වන බවයි. පුස්තකාල ග්‍රන්ථ වර්ගීකරණය පිළිබඳ සංකල්පනාත්මක අධ්‍යයනයක් නමැති මෙම ලිපියෙන් වර්ගීකරණයේ අරමුණු, මූලාශ්‍රිත හා පරිගුණිත වර්ගීකරණය, දැනුම වර්ගීකරණය හා ග්‍රන්ථ වර්ගීකරණය, වර්ගීකරණ ක්‍රම, සංරචක හා ඩිවි දශම වර්ගීකරණය පිළිබඳ සංකල්පනාත්මකව කරුණු ඉදිරිපත් කර ඇති අතර, එමඟින් වර්ගීකරණය පිළිබඳ මූලික අවබෝධයක් ලබා ගත හැකිය.

ආන්තික සටහන්

1. Kumar, K. (1993) Theory of Classification, 3rd ed., New Delhi: Vikas publishing. p.1
2. Chan, Lois Mai (1994) Cataloging and Classification: an Introduction, New York: Mc Graw-Hill.
3. Kumar, 1993: p.4
4. Mann, Margare (1943) Introduction to cataloging and classification of books, 2nd ed. Chicago: American Library

5. Association.p.33
6. Sayers, W.C.B. (1964) Manual of Classification for libraries for librarians and bibliographers, 3rd ed. Ander Deutseh.p.1p.Sengupta, B. and Ohdedar, A.K. (1977) Library classification, Calcutta: world press. p.1-13
7. Krishna Kumar, 1993 p.1-12
8. Ranganathan, S.R. (1962) Elements of library classification, 3rd ed. Bombay: Asia Publication House.p.1-21
9. Kumar, 1993: p.376
10. ධම්මාලෝක හිමි, වැවල (2014) "බුද්ධ දේශනාව සංවිධානය කිරීමෙහිලා භාවිත වර්ගීකරණය" ජේෂ්ඨ මහාචාර්ය පියදාස රණසිංහ අනිනන්දන ග්‍රන්ථය, (සංස්.) ලැගම්දෙණියේ පියරතන හිමි, ඩබ්ලිව්. ඒ. විරසුරිය සහ ආර්. ඩී. ආනන්ද තිස්ස, රාගම: පියදාස රණසිංහ පදනම.පි. 66-83
11. Sayers, W.C.B: p.115
12. Rowley, Genifer and Farrow, J (2000), Oraganization of knowledge: an Introduction to managing access to information 3rd ed. London: Gower.
13. විරසුරිය, ඩබ්ලිව්. ඒ (2014) "පුස්තකාල වර්ගීකරණයක තිබිය යුතු සාධක හා ගුණ ලක්ෂණ පිළිබඳ විග්‍රහයක්" ජේෂ්ඨ මහාචාර්ය පියදාස රණසිංහ අනිනන්දන ග්‍රන්ථය, (සංස්.) ලැගම්දෙණියේ පියරතන හිමි, ඩබ්ලිව්. ඒ. විරසුරිය සහ ආර්. ඩී. ආනන්ද තිස්ස, රාගම: පියදාස රණසිංහ පදනම.පි.165-172)
14. Sharma, 1978: p.124-125
15. Ranganathan, S.R (1967) Prolegomena to Library Classification, 3rd edition, Mumbai: Asia.p. 232
16. Richardson, 1930
17. Sayers, 1967: p.63
18. Bliss, H.E (1939) The Organization oh knowledge in libraries and the subject approach to books, 2nd ed. London.
19. Hunter, E.J. (2009) Classification made simple, 3rd ed. 20. Burlington: Ashgate Publishing. p.08

20. Hunter, 2009: p.08
21. Ranganathan, 1989: p.10
22. Husain, (1993) Library classification: Facets and analyses, Delhi: B. R. Publishing Corporation. p.383-386